

GENEL HATLARIYLA RENATO ROSALDO'NUN ANTROPOLOJİSİ

Erdinç KİNEŞÇİ*

Gönderim/Received: 14 Ağustos/Aug. 2016

Kabul/Accepted: 11 Mayıs/May 2017

Öz

Postmodernizm, seksenli ve doksanlı yıllarda; felsefe, sanat, edebiyat ve antropoloji gibi sosyal bilimlerin çeşitli alanlarında yoğun olarak tartışılan bir paradigmadır. Bu çalışma bağlamında, postmodernizmin antropolojideki temsilcilerinden biri olan antropolog Renato Rosaldo'nun araştırmaları genel hatlarıyla tartışılmıştır. Yazının amacı, Rosaldo'nun eserlerindeki hangi unsurların postmodernizm tartışmaları dahilinde ele alınabileceğini ortaya koymaktır. Her şeyden önce Rosaldo, postmodern antropoloji yaklaşımı çerçevesinde, klasik antropolojinin kültürü ele alış biçimine karşı metodolojik ve epistemolojik zeminde eleştirel ve anlamaya dayalı bir yaklaşım geliştirmiştir. Rosaldo, ayrıca araştırmacının alan dışındaki ve alandaki deneyimine, en az ele alınan kültürün nitelikleri ve kültürü paylaşanların söylemleri kadar önem verilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. Çalışmalarında, araştırmacının alan deneyiminin eserinde nasıl yansıtılacağına dair metodolojik tartışmalar önemli bir yer tutar. Son dönemlerinde Rosaldo, araştırmalarını özellikle küreselleşme olgusunu anlamaya yöneltmiştir.

Anahtar Kelimeler: Renato Rosaldo, Postmodernizm, Alan Deneyimi, Küreselleşme.

The Anthropology of Renato Rosaldo in General Terms

Abstract

Postmodernism has been intensively discussed after sixties in the social sciences such as philosophy, art, literature, and anthropology. This study discusses the main

* Arş. Gör., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Yunus Emre Yerleşkesi, 70100 Merkez/KARAMAN | erdinckinesci@kmu.edu.tr

elements of Renato Rosaldo's anthropology who can be considered as one of the most significant representatives of postmodernism in anthropology. The aim of this paper is to put forward the elements in Rosaldo's studies that can be considered within the postmodernism . First of all, Rosaldo, developed a critical perspective both on methodological and epistemological grounds against the classical anthropological way of dealing with culture within the postmodernist framework. Besides, he emphasized the need to attribute significance to the researcher's experiences both in and out of the field, just like the qualities of the culture under study and discourses of the people sharing that culture. In his writings, the methodological discussions on how the researcher should reflect his/her field experience in ones own work takes place to a great extent. In his later studies, Rosaldo moved his focus to a further understanding of the globalization process.

Key Words: Renato Rosaldo, Postmodernism, Field Experience, Globalization

Giriş

Modern çağ olarak kavramsallaştırılan “modernlik” ile modern çağı izlediği iddia edilen dönemi betimlemek için kullanılan “postmodernlik” arasında çoğu zaman net bir ayrıma gidilmektedir. Dünya ekonomisinde ve siyasetinde özellikle 70’lerin sonlarından ve 80’lerin başlarından itibaren meydana gelen kriz koşulları altındaki değişim ve dönüşümleri tanımlamak, adlandırmak hususunda “Postmodernite” yaygın olarak kullanılan tanımlamalardan biridir. Bu bağlamda; “Postmodernlik” kavramının ne olduğuna ilişkin ekonomik, politik, toplumsal ve kültürel düzeylerde farklı görüşler ve tartışma çerçeveleri ortaya atılmıştır. Bu farklılıklara rağmen belirtilen görüşler arasındaki ortaklık; postmodernliğin kesin bir biçimde modernlikten farklı bir çağ değişikliği olduğudur (Çiğdem, 2000). Postmodernliği tanımlama girişimi, çabaları boyunca “tarihsel geçmiş duygusunun yitirilmesi”, “şizoid kültür”, “dışkı kültürü”, “gerçekliğin yerini imajların alması”, “simülasyonlar”, “zincirinden boşalmış göstergeler” gibi yorumlamalar karşımıza çıkar (Featherstone, 2005: 33).

Marx, Durkheim, Weber ve Simmel gibi sosyal bilimciler ve bilgi üreten filozoflar, sanatçılar ve diğer ‘profesyoneller’ tarafından tartışılıp, teorileştirilen haliyle modernlik; ortaçağı izleyen dönemi işaret eder. Bazı düşünürler için ‘modern’ sözcüğü igeleneksel toplumların karşısında konumlandırılan ve yenilik, değişim, dinamizm gibi kavramlarla ifade edilen toplumlara işaret etmektedir (Black, 1986; Haferkamp ve Smelser, 1992; Lenski, 2005). Modernleşme ile birlikte akıl hem bilginin hem de toplumdaki ilerlemenin kaynağı olarak görüşmüştür. Estetik alanındaki modernlik ise; Best ve Kellner’ın (1998: 18-19) *Postmodern Teori* adlı literatürde önemli bir yer tutan eserinde; endüstrileşme ve rasyonelleşmenin

yabancılaştırıcı boyutlarına karşı ayaklanmaya geçen, kültürü dönüştürücü ve yaratıcı öz-gerçekleştirimi sanatta bulmaya çalışan avangard, modernist hareketler ve bohem alt kültürler içerisinde ortaya çıkmıştır. Modernlik, gündelik hayatta modern sanatın, tüketim toplumunun ürünleri, yeni iletişim teknolojilerinin ve yeni ulaşım ve iletişim tarzları yoluyla girmiştir. Bu farklılaşma ve değişim modernlik olarak kavranmıştır. Modernlik hepsi, bir arada modern dünyayı oluşturan bireyselleşme, sekülerleşme, endüstrileşme, kültürel farklılaşma, metalaşma, kentleşme, bürokratikleşme ve rasyonelleşme süreçlerini anlatan bir terim niteliğindedir. Modernlik, bu sıralanan olumsuzluklarının dışında, kapitalist sanayileşmenin baskısı altında, köylüler, proleterler ve zanaatkârlardan başlayarak kadınların ve diğer cinsel azınlıkların kamusal alanda dışlanmasına ve emperyalist sömürgeleştiriminin katliamlarına kadar uzanan ve kurbanları açısından pek fazla dile getirilmeyen bir ıstırap ve felaket de üretmiştir. Modernitenin aynı zamanda kendi tahakküm ve denetim tarzlarını meşrulaştıran bir dizi disipliner kurum, pratik ve söylem ürettiğini de belirtmek gerekmektedir.

Postmodernizm kavramı, 1960'lı yıllarda, Amerikalı soyut ekspresyonizm içerisinde adı anılan Robert Rauschenberg'in resimlerindeki kolajların başlamasıyla plastik sanatlarda anılmaya başlanmıştır. 1934'de İspanyol dili şairleri antolojisi içerisinde "postmodernismo" adıyla bahsedilen bir akım olarak yer almaktaydı. Toynbee'nin tarihçiliği modernizmin yerine postmodernizmin geldiği iddialarını da taşımaktadır (Huysen, 2000: 209; Akay, 2005: 7). Sosyal teori alanında, modernlik söylemlerinin yanında, 1970'li yılların sonundan itibaren yeni postmodern toplumsal teoriler sahneye çıkmaya başlamıştır ve bu dönemde, farklı postmodern söylemler teoriler ve perspektifler kendini gösterir. Bu dönemin düşünürleri günümüz "yüksek teknoloji medya" toplumu içerisinde ortaya çıkan değişim ve dönüşümlerin yeni bir "postmodern toplum" kurmakta olduğunu ve postmodern toplumun savunucuları da postmodernlik çağının yeni kavram ve teorileri gerektiren yeni bir tarihsel çağı, yeni bir toplumsal-kültürel formasyonu oluşturduğunu ileri sürerler. Postmodern söylemler aynı zamanda teori alanında da ortaya çıkarlar. Modern teorinin evrenselci, totalleştiricisi boyutlara eleştirel yaklaşımlarla birlikte postmodern bir kopuşun varlığından söz edilir (Best ve Kellner, 1998: 25-32; Featherstone, 2005: 28) . Postmodern teori, teorinin gerçekliği yansıttığı yollu modern inancın ve temsilin eleştirini yaparak teorilerin kendi nesnelere üzerine en iyi ihtimalle kısmi perspektifler sunduğunu ve dünyaya ilişkin tüm bilişsel temsillerin tarihin ve dilin dolayımından geçtiğini savunan "perspektifçi" ve "görelilikçi" konumlara yerleşir. Baudrillard ve Lyotard bu gelişmeleri yeni enformasyon, bilgi ve teknoloji biçimleri çerçevesinde yorumlamışlardır.

Baudrillard (2014), yeni toplum, kültür, deneyim ve öznel biçimleri yaratan radikal semiurgy'nin "simulasyonlar ve simulacrlar" ürettiği bir postmodern toplum betimlemesi yapmıştır. Bugünkü anlamda asıl tartışmanın Jean-François Lyotard 'ın Postmodern durum adlı kitabıyla başladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Postmodern kavramının yoğun olarak, sosyal bilimlerde tartışılmaya başlandığı süreç; Lyotard'ın 1979 yılında yazmış olduğu ve Postmodernite olgusunun kuramsallaştırılmaya çalışıldığı *Postmodern Durum* eseri ile başlamaktadır. Bu eserde Lyotard (1992: 6) genel hatları, görünümüyle "postmodern durumu" sanayi sonrası toplumlarında bilginin statüsünde meydana gelen değişme ve belirleyici özellik olarak meta anlatıların ortadan kalkarak, açıklayıcılık ve meşruiyet güçlerini yitirmek olarak ele alır. Lyotard, bu eserinde ideolojilerin ve üst-söylemlerin sonuna geldiği iddiası içerisindedir. Marksizmin, Hıristiyanlığın ve Aydınlanma gibi insanlığın kurtuluşu üzerine kurulu olan söylemlerin meşruluk krizinden söz edilmektedir. Bu dönemden itibaren, dünyada meydana gelen değişim ve dönüşümleri tanımlamak, adlandırmak hususunda "postmodernite" yaygın olarak kullanılan bir tanımlama haline gelmiştir (Çiğdem, 2000). Postmodernlik, kavramının ne olduğuna ilişkin farklı görüşler ortaya atılmıştır. Postmodernite, muzaffer bir pozitif bilimin kesinliklerinden genelleştirilmiş bir belirsizliğe geçişi karakterize etmektedir. Postmoderniteden bahsedenlerin tümü günümüz dünyasının ağır bir bunalımdan geçmekte olduğu saptamasını yapmışlardır. Postmodernite, Bilimsel alan dâhil olmak üzere tüm kesinliklerin geçerliliklerini kaybettikleri bir dönem niteliğindedir.

Postmodernite aynı zamanda; Aydınlanma dönemiyle kurulan insanın akılcı olduğu, evrensel bir sosyolojik anlayış¹ ve buna paralel olarak düz çizgisel ilerlemeye duyulan inançtan ayrılmayı ifade eder. Lyotard "modernitenin büyük umutlarının sona erdiğine ve geçmişin totalleştirici toplumsal teorilerini ve devrimci siyasetini sürdürmenin olanaksızlığına işaret eden bir 'postmodern durum' tasviri" çizer (Best ve Kellner, 1998: 368). Bu çerçevede; postmodernite derken anlaşılması gereken Aydınlanma felsefesinin kurduğu ve biçimlendirdiği "klasik hakikat, akıl, kimlik ve nesnellik nosyonlarından, evrensel ilerleme ya da kurtuluş fikrinden, bilimsel açıklamanın başvurabileceği tekil çerçevelerden, büyük anlatılardan

¹ Bu anlayışta bilgiye yönelik olan farklı ve homojen olmayan, evrensellik iddiasını taşıyan fikir ve görüşler postmodern bakış açısına göre kabul edilir. Giddens *Modernliğin Sonuçları* adlı kitabında, böylelikle evrensellik iddiasını taşıyan bilim faaliyetinin kendisi de ayrıcalıklı konumunu yitirmiştir (Giddens, 2010: 15).

ya da nihai zeminlerden kuşku duyan bir düşünce biçiminin boyutlandırılmasıdır (Eagleton, 2015: 9).

Postmodernite tartışmalarında önemli bir yer işgal eden Bauman'ın (1996) etkili ve toparlayıcı ifadesiyle "postmodernite"; modernitenin öz düşünümSELLİĞİDİR. Bir diğer deyişle, postmodernizm olarak adlandırılan şey yeni bir eleştiri, tartışma yumağından ve bir refleksiyondan oluşmaktadır. Temelde bu refleksiyon, modernizm adı verilen derin dönüşümler sürecinin merkezinde durulan ve bir proje olarak başarısızlığa uğradığı düşünülen meta(üst)-anlatılarına reddiye ve modernitenin evrensellik söylemine ve teklik söylemine karşı yürütülen yoğun eleştirilere karşılık gelir. Yani modernitenin kendi başarı, getirilerinin ve sonuçlarının yeniden üzerinden geçilerek düşünülmesi, gözden geçirilmesi "homojenlik" ve "monolitenin" yerinin "farklılık" ve "çokluk"un, çoğunluk"un ; "kesinlik", "belirlilik", "öngörülebilirlik"ın yerinin ise "bulanıklık", "belirsizlik" ve " her şeyin olabilecek" ine bıraktığı bir durumu ifade etmektedir.

Alanımız olan antropoloji açısından konuya yaklaştığımızda, akıl temelinde ilerlemeye dayalı ve bağlı olan modernizmin kuramsal yönelişleri "farklılığı" görmezden gelerek ya da bastırarak tekili tümele feda ve kurban etmektedir. Böyle bir duruş araçsal aklın ve ilerleme tasarımlarının geçersiz sayıldığı antropolojinin başat ilgi odağı olan toplumları anlamakta Özbudun ve diğerlerinin belirtmiş oldukları üzere güçlük çeker (2007: 378-379). Buna göre; rasyonel temelde kendini var ettiği iddiasındaki modern söylem içerisinde "öteki" olmak bir kurgusalılık, modern öznenin kendini doğrulamasına ve meşrulaşmasına olanak tanıyan bir aracı konumunun ötekisinde yer alamamaktadır. Böyle bir söylem kendi ontolojisi ve epistemolojisi çerçevesinde ırkçı ve sömürgeci, bir yapıyla ifşa edilebilir. Bu söylemin bir ürünü olan modern bilimin bizatihi kendisi de nihayetinde "etno-bilim" dir (Özbudun vd., 2007: 378-379). Evrensellik iddiasındaki bu bilimsel söylem bir yetke söyleminin dışında derin bir anlama sahip değildir. Böyle bir durumda "öteki"nin bilgi dağarcığını ihtiva eden "yerel bilgi" en az "modern batı bilimi" kadar meşru ve geçerlilik iddiası ve savunusunda bulunmasında herhangi bir engel yoktur (Özbudun vd., 2007: 378-379).

Postmodern antropoloji her türlü, modern antropolojik hakikati ve kuramı reddetme eğilimi ndedir. Postmodern yönelimli antropoloji, antropolojik hakikatin bir kurgudan ibaret olduğunu belirterek bunun sürekli olarak oluşturulduğunu iddia eder. Hakikat arayışı ve kuramdan vazgeçmek, aynı zamanda otoriteden vazgeçmek manasını taşımaktadır. Ne ki, "antropolojik metnin hakikati" J. Clifford'un (1986: 2-3) belirttiğine göre; yazarın irade ve niyetine bağlı olmaktan ziyade "okurun yaratıcı faaliyetine"

bağlıdır. Şunu elzemle belirtmek gerekir ki; antropolojide, hakikatin reddi savunusu çerçevesinde şekillenen postmodernite düşüncesine sahip olan antropologların, söylemlerinin, içerikten yoksun olduğu anlamına gelmez. Postmodern antropoloji, yoruma, deneyime, diyaloga, çoksesliliğe dayanacak bir antropoloji ufkuna sahiptir. Ötekine karşı duyarlılık, ötekiyle kurulan bir diyalogdur. Bu, antropolojideki ve sosyal teorideki, diyalogik yaklaşım olarak kendini ifadelendirir. Bu yaklaşımın temelinde, ötekini dinlemek ve ötekiyle konuşmak, onunla müzakere etmek yer alır. Anlamın, değer, aklın ve yetkenin sorgulandığı, reddedildiği postmodern tartışmalar, bağlamında her türlü nedensellik yerini biçim çeşitliliği sergileyen, bağlantılara, tarihteki süreksizlik ve farklılıkların, tekillerin vurgulanması genel eğilimlerine bırakır (Özbudun vd., 2007). Bu yeni etnografik yaklaşım Altuntek'in de vurguladığı gibi, "gelenekse etnografyada 'gözlenen'e odaklanmış bakışlar, 'gözleyen'e çevrilir ve öteki halkların kültürlerini temsil eden etnografların kimliği (ırkı, milliyeti, politik duruşu vb.), incelediği toplumla ilişkiler, yazdığı metinler irdelenip ,sorgulanır" (2009: 134).

Postmodern düşüncede merkezileşmiş toplumsal ve kültürel normlara karşıtlık ve bu normların yıkılması talebi sıklıkla dile getirilir. Bilginin gizemselleştirilmesinin önüne geçilmesi, iktidar biçimlerine vurgularda bulunulması, dilin sabit olduğu varsayılan "doğallaşmış" kurgusunun sökülmesi, değiştirilmesi, farklılaştırılması talebi, bu düşüncede sıklıkla dile getirilir. Bu bağlamda, postmodern düşünce; toplumsal-siyasal iktidara karşı azınlık etnik hareketleri, yerli hareketleri, erkek egemen temelli cinsiyet rejimlerine karşı feminist harekete, cinsel yönelim hareketleri, sınıf hareketlerine, yerli hareketlerine belirli merkezde konumlanmış normların altüst edilmesi temelinde destek verilir. Artan rasyonelliğin, akılsallığın özgürlüğü arttıracığı ön kabulü ve akıl ile özgürlük arasında olduğu varsayılan muazzam içsel bağ inancı postmodern tartışmalarında yerini nedensel ilişkilere dayanarak akıl yürüten öznenin varlığının "kurmaca" olduğunun düşünülmesine bırakmıştır. Tutarlı, bütüncül, akıl sahibi, erkek, beyaz, kendi-bilince modern özne postmodernitede merkezsiz, parçalı ve heterojen özneyle mübadele edilmektedir.

Post modern antropolojinin " bütüncü" bir kuram olmaması, Eagleton (2004)'ın ifadesiyle "kuramdan sonra" ki bir dönemi ve bir durumu ifade etmesiyle birlikte, postmodern antropolojinin bir takım yönelim ve niteliklerinden bahsetmemiz olası görünmektedir. Postmodernite, en temelde ve bariz bir şekilde, evrensel ya da bütüncül söylemlere yönelik derin bir güvensizlik çerçevesinde açıklanır veya özetlenir. Belirsizlik beraberinde çok parçalılığı da getirmekte, onu peşinden sürüklemektedir.

Şayet postmodern antropoloji diye bir şeyden söz edilebiliyorsa, onun en önemli temsilcilerinden biri olarak da Renato Rosaldo görülmektedir. Bu çalışma kapsamında da Renato Rosaldo'nun antropolojik çalışmaları gözden geçirilecek ve eserlerindeki hangi tartışmaların postmodernizm çatısı altında ele alınabileceği tartışılacaktır.

Renato Rosaldo'nun Kısa Özgeçmişi²

Yakın dönem ve günümüz antropolojisinin önemli figürlerinden biri olan; Renato Rosaldo'nun, antropoloji yolculuğu ve bu yolculuk içerisindeki durakları heyecan vericidir. Rosaldo'nun, kısa olarak hayat hikâyesinden bahsederek; Renato Rosaldo, 1941 Birleşik devletler doğumludur. Annesi Amerika Birleşik Devletleri, babası ise Meksika kökenlidir. Annesinin ve babasının farklı dilsel ve kültürel miraslardan gelmeleri vesilesiyle Renato Rosaldo, çocukluk dönemlerinden itibaren hem İngilizce hem de İspanyolca dilleri ile birlikte büyümüştür. Her iki dile ve her iki kültürel mirasa da hâkim olmuştur. İspanyolcayla olan bağlantısı ve ailesel kökenlerinin bir ucunun Meksika'ya uzanması, ilerideki çalışma alanlarında da belirleyici olmuştur. Zira Rosaldo'nun görüleceği üzere; ilgi ve çalışma alanlarından birini de, Latin Çalışmaları oluşturacaktır. Rosaldo'nun antropolog kimliğinin yanı sıra şair kimliğinin de bulunduğunu belirtmek bir şeyleri eksik bırakmış oluruz. Rosaldo, 1971'de Harvard Üniversitesi'nde doktorasını almıştır. Doktorasını aldıktan sonra şu an hala çalışmalarını yürüttüğü Stanford Üniversitesi'ndeki görevini başlamıştır. Rosaldo şu an, Stanford Üniversitesi'ndeki Antropoloji bölümü, Sosyal ve Kültürel Analiz anabilim dalındaki fahri profesörlük ile Latin Sosyal ve Kültürel Analiz Çalışmaları'nın direktörlüğü görevlerinin yanı sıra, New York Üniversitesi'nde ve New York İnsan Bilimleri Enstitüsünde de dersler vermektedir. Renato Rosaldo'nun, Amerikan Bilimler ve Sanatlar Akademisine üyeliği bulunmaktadır. Renato Rosaldo, kendisi gibi, antropolojide derin ve önemli etkilerde bulunmuş olan daha sonra kısaca değineceğimiz, Michelle Rosaldo (1944–1981) ile ilk evliliğini gerçekleştirmiştir. Rosaldo'nun ilgi ve araştırma alanlarına göz atılırsa; sosyo-kültürel antropoloji, tarih, toplum; Güneydoğu Asya Adaları, Birleşik Devletlerdeki Latin Amerikalılar ve Latin Amerika konuları ve alanları üzerinde yoğunlaşarak çalışmalar ortaya koyduğu görülmektedir.

² Renato Rosaldo'nun özgeçmişiyle ve yayınlarıyla ilgili bilgiler <http://as.nyu.edu/object/RenatoRosaldo.html> sayfasından derlenmiştir (son erişim tarihi, 23.05.2014)

Entelektüel Kökenleri

Rosaldo, yorumcu paradigmanın bir diğer deyişle, hermeneutik çerçevesinde temellenen sosyal bilim anlayışının antropolojideki en başat temsilcilerinden biri olan Clifford Geertz'in etkisiyle şekillenen ve edebiyata olan yoğun ilgisinin de buna eklenildiği bir yaklaşıma sahiptir. Amerikan postmodern antropolojisi ile edebiyat çalışmaları arasındaki bağlantının çok sıkı olduğu öne sürülmektedir. (Eriksen ve Nielsen, 2010: 228-29). Her ikisi de çağdaş Fransız post yapısalcı felsefesinden ilham alıyorlardı. Geertzci yorumsamacılığa gömülmüş genç antropologlar, kültürleri metinler olarak görmeye eğilimliydi. Geertz ile uyumsuzlukları, esasen antropolog ile kaynak kişi arasındaki özne-nesne ilişkisini sorunsallaştırmaları ve kültürleri ("kültürel metinleri") tümleşik bütünlükler olarak görmemekle ilgiliydi³. Geertz burada anahtar bir figürdür. Geertz'in antropolojideki fikirleriyle *Writing Culture*'da savunulan radikal yapı çözümçülük projesi arasında dikkate değer bir süreklilik mevcuttu.

Postmodern bir antropolojiden bahsedebilmemiz mümkünse eğer; onun birtakım karakteristiklerini, niteliklerini; *Writing Culture (Kültürü Yazmak)* (1986) adlı derleme kitapta yer alan makaleler üzerinden yorumlayabiliriz. Buna göre, antropoloji yazınında antropologun iktidarı, bilgiyi ve eylemi sorunsal bir hale getirmektedir. Ne ki, bu ele alınan kültürün başat ve merkezi bir biçimde kendine yazında yer bulması kendi anlatısının antropologun anlatısından daha önemli bir konumda olduğunu savlamak değildir. Bu nedenle onun da bir iktidar ve tekel kurarak kendi söylemlerini dikte ettirecek bir durumunun vuku bulması halini bir onama söz konusu olamaz. Ne soğuk, mesafeli, duygulardan yalıtılmış nesnellik iddiasında pozitivist yaklaşım ne de yerlinin içinden çıktığı kültürü sadece ve yegâne kendisinin anlatısıyla gerçeklik kazanabileceği savlarının ikisinin de değillenmesinin sağlanması ile mümkün görünmektedir. Bahsi geçen eserin yanı sıra kitapta yer almayan,ama bu temelde gelişen çalışmalardan biri olarak görebileceğimiz, Abu-Lughod'un "Writing Against Culture (Kültüre

³ Renato Rosaldo, bu doğrultuda "Bütün yorumlamaların geçici olduğunu" söyler; onlar belirli şeyleri bilmek ve başkalarını bilmemek amacıyla konumlandırılmış özneler tarafından oluşturulmuştur. Bilgi sahibi, hassas, akıcı, olunduğunda bile ve yabancı kültürel bir dünyada kolaylıkla hareket edebilmeye muktedir, iyi okuyucular sınırlara sahiptir ve onların analizleri her zaman tamamlanmamıştır. Bir başka deyişle, herhangi bir anlayış bizim —Ben yanı sıra (birlikte) sen— okuduğumuz sınırlı, kısmi ve değiştirilebilir metinler çerçevesinde vardır, çünkü bizim yorumlamalarımız (okuyucu insanlar olarak) bizim tecrübelerimizde ve bize söyleyen kelimelerde köklenmiştir (http://www.haverford.edu/engl/engl277b/Contexts/how_to_read.htm, son erişim tarihi: 15.04.2014)

Karşı Yazı” adını taşıyan önemli makalesinde benzeri tartışmalar yürütülmektedir. İlgili makalede; Abu-Lughod’a göre; kültür dediğimiz şey; tutarlılık, zamansızlık ve ayrıklık, tarafından gölgeleniyorsa feministler ve yarımalar (bu kavramdan, antropologun kastettiği; göçmenlik, yurt dışı eğitim ya da soy gibi nedenlerden dolayı ulusal veya kültürel kimliklerinin karışmış insanlardır) olarak ortaya çıkan "ötekilik" ve “farklılık” yaratan bir temel antropolojik bir güç ilişkisi olma eğilimini fark edilebilir. “O zaman belki de antropologlar kültüre karşı yazma stratejilerini dikkate almalıydılar” (Abu-Lughod, 1991: 147). Abu-Lughod bu bağlamda; antropologların kendi metinlerinin "dünyayı değiştirmek için güçleriyle ilgili abartılı umutları olmaksızın uyarısında bulunarak, yazıları gerçekleştirmeleri gereğinden bahseder (Abu-Lughod, 1991: 138). Bunu yapmak için birtakım stratejiler belirler. Bunlar sırasıyla; pratiğe ve söyleme odaklanma, antropologun ve aralarında çalışma yürüttüğü insanların ekonomik, politik ve tarihsel ilişkisine odaklanmak ve farklı etnografilerin detaylı yazılar şeklinde belirtilir (Abu-Lughod, 1991: 149-157).

Bu doğrultuda Rosaldo’nun tavrı; hem antropologun hem de yerlinin etnografik anlatıda dominant bir role bürünmesinin önüne geçmek ve alanlar üzerinde hem antropologun hem de yerlinin, kendi iktidarlarının tesisinin karşısında yer almasıdır. Ayrıca Rosaldo’nun anlayışı “konumlanmış özne” mefhumuna dikkati çeker. Rosaldo’nun bu tutumu bizleri post yapısalılık alanındaki tartışmalara taşımaktadır.

Burada M. Foucault’un ve J. Derrida’nın post yapısalıcı tutumları ve eleştirileri diğer sosyal teori alanındaki tartışmaları etkilediği ve belirli bir dönemden sonra belirlediği, apriori bilgileri alt üst etmeleri sebepleriyle taşıdıkları önemi antropoloji alanındaki tartışmalara ve çalışmalara Rosaldo bağlamında da, taşımamız mümkündür.80’li yılların akademisindeki, krizler ve altüst oluşlar, post yapısalıcı ve postmodern tartışmaların su yüzüne çıkıp yoğun bir izleyici ve takipçi kitlesini oluşturmasını sağlamıştır. Rosaldo’nun antropolojisi içerisinde özetlenebilen bu değişim, farklılaşım ve eleştirel sürecin izlerini gözden kaçırabilmek pek olanaklı değildir. Foucault’nun (2015a; 2015b; 2015c) iktidar, bilgi ve söylem konusunda ortaya koydukları antropolojide bilimin, bilginin ve antropologlar tarafından üretilen araştırma faaliyetlerinin yanı sıra, onlar tarafından üretilen yazının varlığının da ciddi olarak sorgulanmasını gündeme getirmiştir. Foucault’nun iktidar söylemi temelinde söyledikleri makalenin ilerleyen kısımlarında ayrıntılı bir biçimde tartışılacağı üzere, Renato Rosaldo gibi postmodern antropolojinin öncü isimlerinden biri üzerinde derin etkilerde bulunmuştur. Foucault’nun çalışmalarında, iktidar sahip olunan bir şey olarak değil yaşanan bir durum olarak ifadelendirilir (Foucault, 2011: 58). İktidar,

Foucault açısından sistemi kontrol ve yönlendirme fikir ve yetileriyle anlam kazanması nedeniyle bilgi ile dolayimsız bir bağlantı içerisindedir (Foucault, 2007: 49). Yaşamların dokusuna, kılcallarına işleyen iktidar, uygulanışa katılan her bir bireyi, her “özneyi” biçimlendirir. Rasyonalizmin akli, var olabilmek için kendisine karşıtı farklı ve başka olarak tanımlayıp dışladıklarını, baskı ve tahakküm altına aldıklarını tanımlamak ve yaratmak onlara “deli”, “suçlu”, “sapkın” gibi kategoriler altında toplaması gerekmektedir. Foucault’nun sosyalliğe bakışı, bu nedenle temel bir şekilde iktidarla ilintilidir. Bu çerçevede şekillenir. Ona göre, iktidar tarafından yönlendirilmiş bilginin normları ve söylemler, beden üzerinde güç denemesi yaparak kendi varlıklarını tesis ederler. Bu söylemler, bizi inşa ederler yani, ne olduğumuzu ve ne düşündüğümüzü belirlerler, birer özne olarak kurarlar. Çünkü olaylara ve fenomenlere anlam kazandırmak için onların bizlere baskın olarak sunduğu kelime dağarcığını kullanırız.⁴ Bu söylemler kimliklerimizi kurar ve davranışımızı inşa eder. Yani kişiler olarak kim olduğumuzu tanımlar ve hayatlarımızı yaşadığımız gibi, yaşarız. Çünkü pratiklerimiz, onların belirlediği şeylerden etkilenir. Foucault’a göre, söylemlerin yaşama biçimlerini baskı altına almadığını, yadsımadığını ya da engel olmadığını anlamak önemlidir. İktidarın önemli bir özelliği de üretkenliğidir. İktidar, olanaklı eylemler üzerinde işleyen bir eylemler kümesidir: eyleyen öznelerin davranışlarının kaydolduğu olanaklar alanı üzerinde yer alır: kışkırtır, teşvik eder, baştan çıkarır, kolaylaştırır veya zorlaştırır, genişletir ya da sınırlar (Foucault, 2005: 74).

Rosaldo’nu etkilendiği bir diğer post yapısalcı düşünür olarak, Derrida’nın, Batı düşünce geleneği ile olan hesaplaşmasını açarsak; Derrida (2010: 9-13), batı felsefe geleneğinin logosantrizm (söz merkezilik)’ den muzdarip olduğunu belirtir. logosantrizm, Batı düşüncesinin, hakikati, bilincin öz-mevcudiyetinin, varlığının dolayimsız bir ifadesi olarak anlaşılan ses ya da söz(logos)le birleştirme yönünde yaygın bir eğilim bulunmaktadır. Logosantrizm, söz merkezilik, ses merkezilik konuşmayı, yazıya kıyasla daha saydam bir düşünce ya da anlam ortamı olarak görür. Ses, bilincin dolayimsızlığına ve öz-mevcudiyetine daha yakın olduğu varsayılır. Konuşma sırasında bir insan, kendini ortaya koyan ses ve anlamın hemen gerçekleşmesi süreci yaşayabilir. Sözün, logosun, öznenin yüceltimi (kutsanması) olarak Batı metafiziğinde aşkın bir gösterilene duyulan inancı söz/yazı karşıtlığını ters yüz ederek yıkmaya çalışan Derrida’ya göre, genel

⁴ Foucault, dile ayrı bir vurguda bulunur. Foucault’a göre, dilimiz bize neyi izin verirse, biz onu bilir ya da görürüz. Çünkü dil dışındaki gerçekliği asla kavrayamaz veya bilemeyiz. Dil dışında hiçbir şey olamaz... Farklı toplumlar ve farklı tarihi dönemlerin farklı dilleri ve bu nedenle de farklı gerçeklikleri vardır (Foucault, 2011: 46)

olarak hakikatin kökenini hep logos'a atfetmiş olan metafizik tarihi, her zaman yazının aşağılanması ve "dolun" sözün dışına itilmesi olmuştur (Derrida, 2010: 10). Batı felsefesinin değişmez temel arayışındaki "hakikat" tasarımını "différance", "iz", "erteleme" "saçılma" gibi kavramlarla yapı sökülümüne uğratmaya çalışan Derrida'nın kendi felsefesi açısından différance kavramı önem taşır."Différance" kelimesi, Fransızca'da, différer fiilinden köken alan ve iki anlama sahip bir isimdir. Bu anlamlardan biri, farklı kılmak diğeri ise erteleme anlamlarına gelmektedir. Derrida kelime içerisinde yer ala e harfini a'ya dönüştürerek her iki anlamın muhafaza edilmesini amaçlamıştır. Böylece, différance kelimesi hem erteleme hem de farklı kılma anlamını bir arada taşımıştır. Bu doğrultuda filozof bu kavramın kendi anlayışı için önemiyle ilgili şunları yazar: "...Différance düşüncesinin sorgulayacağı şey, varlığın buradalık ve var olmaklık belirlenimidir" (Derrida, 1999: 58). Aynı zamanda, "Différance" kendini hiçbir zaman buradaki olarak tanımlanmakla sınırlandırılmaz. Yitip giden, görünmez olan, burada olmayan, farklı olan bu kavramın ışığında değerlendirilir. Bu da postmodern antropoloji açısından değerli bir kaynak gibi durmaktadır.

Daha önce andığımız üzere, antropolojideki ilk postmodern metin olarak kabul edilen, James Clifford'un editörlüğünü yaptığı *Writing Culture, The Politics and Poetics of Ethnography* (Kültürü Yazmak, Etnografinin Poetikası ve Politikası - 1986)'de yazarlar Özbudun ve diğerlerinin de belirttikleri gibi, ortak tema olarak, antropolojik söylem içinde yazınsal yöntemlerin irdelenmesi bağlamında bir araya gelmişlerdir (2007: 369-70). Bu derleme eserde yer alan makalelerden bir kısmında, etnografik araştırma sürecinde etnografin odağını, merkezini oluşturduğu iktidar ilişkileri incelenmektedir. Renato Rosaldo'nun ilgili makalesi bunun bir örneğini oluşturmaktadır. Yazarların uzlaşım içerisinde buldukları bir diğer konu ise, her birinin etnografik anlatıların her şeyden önce birer "yazı" olduğu savından hareket etmeleridir. James Clifford (1986: 3-4), *Writing Culture*'a yazdığı önsözde Rosaldo'nun da tartıştığı ve akademik gündemini oluşturduğu, bir konuyu anlatmaktadır. Bu metinde, Clifford tarafından, kültürün bütünlüğü ve etnografinin temsil iddialarına sert eleştiriler getirmektedir ve nihayetinde onun bir "yazın" olarak ele alınmasının altını çizerek, Rosaldo'nun antropolojideki yaklaşımı açısından önem arz eden bu ifadeler şöyledir:

İşe katılımcı gözlem ya da (yoruma elverişli) kültürel metinlerle değil, yazmayla, metinlerin imaliyle başlıyoruz. Yazma artık marjinal, okült bir boyut olmaktan çıkmış, antropologlardan hem alanda, hem de sonrasında yaptıklarının merkezine yerleşmiştir. Yakın

zaman öncesine kadar betimlenmeyişi ya da ciddi biçimde tartışılmayışı olgusu, temsilin saydamlığı ve deneyimin dolayimsızlığını savlayan bir ideolojinin ısrarlığını vurgular.(...)Burada derlenen denemeler, bu ideolojinin parçalanıp dağıldığını öne sürmektedir. Kültürün ciddi biçimde tartışılan izge ve temsillerden oluştuğu görüşündedirler; şiirsel ile siyasalın birbirinden ayırt edilemeyeceğini, bilimin tarihsel ve dilsel süreçlerin üzerinde değil, içerisinde olduğunu varsayarlar. Akademik ve yazınsal türlerin iç içe geçtiğini ve kültürel betimlemeleri yazmanın özde deneysel ve etik olduğunu kabul ederler. Metin imali ve retorik üzerine odaklanışları, kültürel anlatıların inşa edilmiş, yapay doğasını vurgulamaya yarar. Yetkinin aşırı saydam tarzlarını berhava edip, etnografinin tarihsel yüklemine, her zaman kültürlerin temsiline değil, icadına mahkûm olduğuna dikkat çekerler.

Clifford'un belirttiğine göre (1986: 17), antropolojinin yazınsallığı, salt bir "uslup" sorunu değildir. Yazınsal süreç-eğretileme, biçimleme, anlatı-kültürel görüngülerin kaydedilişini ve okunuşunu etkilemektedir. Ve yine, etnografiyi bir tür "şiir" olarak kabul etmek, Clifford'a göre onun nesnelliğini dışlamamaktadır. Bu noktada Rosaldo'da da, bunun tezahürünü de gözlemlememiz mümkündür. Rosaldo aynı zamanda şair olması vesilesiyle de antropoloji ile şiirin birbirinden apayrı, birbirinden soyut ve ilgisiz alanlar olduğu yolundaki yargıları defedip antropolojiden şiire giden bir yol olduğunu savlar. Onun şiir anlayışı ve şiirleri etnografyadan beslenen bir şiir biçiminde karşımıza çıkmaktadır. O bu anlayışını "antropoeta", olarak adlandırmaktadır. Şiirlerini okuduğunuz da etnografik deneyimleri şiirlerindeki satırlarında karşımıza çıkar. Örneğin Victor Turner'ın kavramsallaştırmasında büyük katkılarda bulunduğu "geçiş ritleri" Rosaldo'nun dizelerinde farklı anlam, bağlam ve okumalarla, karşımıza çıkar. Şiir ve antropolojiye dair şunları söyler⁵:

Ve düşünüyorum da şiirde oldukça erken farkına vardım ki- Ben büyük, ağır sonuçlar yazarı değilim ve ben antropolojideki şu ya da bu biçimde alaycı, sökülebilir sonuçlarla ilgili de konuşmuştum. Şiir yazma sanatında bir sonucunuzun olmadığını keşfettim. Yani, Bu benim söylediğim şey doğru mu? Bunu yapamazsınız. Bu mitik gazetecilik gibi değildir... Sanırım genel iddia

⁵ (http://www.stanford.edu/group/howiwrite/Transcripts/Rosaldo_transcript.html, son erişim tarihi: 26.05.2014)

şudur ki; eğer okuyucu onu hala kazanmamışsa çok geçtir, bir sonuca ihtiyacınız yoktur. Ancak bence diğer yandan çok somut imajlar, örnekler, olaylar üzerine düşünmek bir soyut bir dalga boyuyla hareket eden düşünceye göre bu çok basit bir süreçtir. Bu anlamda bana göre bu etnografi yapmaya, kültürel antropoloji yapmaya çok benzerdir. Ve sanırım bir şiirde ama aynı zamanda kültürel antropolojide, sanırım antropoloji yaptığımızda bazı yerleri okuyucunun hiç ya da uzun bir zaman yaşamadığını varsaydığınız tarif ettiğinizde, tasvir ettiğinizde yapmaya çalıştığımız şeylerden biri de okur için çekici ve sürükleyici bir hale gelmesi maksadıyla bir mevcudiyet, bir şimdilik yaratmaktır.

Renato Rosaldo Antropolojisi

Renato Rosaldo, antropoloji kariyerinin ilk çalışmalarının önemli bir kısmını, o dönemdeki eşi olan Michelle Rosaldo ile birlikte gerçekleştirmiştir. Michelle Rosaldo kendi kuşağının ve antropoloji tarihinin önemli isimlerinden biridir. Michelle Zimbalist Rosaldo, (1944, New York - 1981, Filipinler), Antropoloji alanında, sosyal, linguistik, ve psikolojik antropolog olarak çalışmaktaydı. Michelle Rosaldo'nun antropolojideki önemli başarılarından biri Filipinlerde yaşayan İlingot topluluğu üzerine ünlü çalışmalarını gerçekleştirmesidir. Bunun yanında, Michelle Rosaldo'nun, kadın çalışmalarında ve toplumsal cinsiyetin antropolojisi alanlarda öncülük rolü de bulunmaktadır. 1974 kendisinin editörlüğünde feminist antropoloji açısından önemli bir derleme olan "Woman, Culture, Society: A Theoretical Overview": (Kadın, Kültür ve Toplum: Teorik bir Bakış) eserinde kadını ikincil kılan cinsel eşitsizliğin evrenselliğini ve bu evrenselliğin altında kadının yeniden üretimdeki rolünün yattığını varsayarak bu ilişkinin hiçbir biçimde biyolojik determinizme dayandırılmayacağını ileri sürmüştür.

Michelle Rosaldo ve Renato Rosaldo ile birlikte tez çalışmaları için gerekli olan alan çalışmasını Filipinler'in kuzey Luzon bölgesinin yüksek tepeliklerinde yaşayan İlongot topluluğu ile birlikte, 1967-1969 arasında gerçekleştirmişlerdir. İlongotlar'ı ele alarak, o kültürün farklı boyutları üzerinde çalışmışlardır ve akademik yazına bu kültür grubuyla ilgili eserler sunmuşlardır. Michelle' nin araştırması İlongotlar'ın duygu tasarımları, anlayışları (etno-psikolojik bir inceleme olarak, yerel veya başka bir deyişle halk zihninin tasavvurlarının çalışılması), odaklanmaktaydı. Buna karşılık Renato Rosaldo, yaptığı araştırmanın gerçekleştiği sıralarda ortadan kalkan,

neredeyse yok olan İlongot “Kelle avcılığı” (Headhunting) uygulamalarının tarihine ilişkin geniş bir malzeme ve veri toplamıştır. Michelle Rosaldo’da tıpkı Renato Rosaldo’da olduğu gibi, sosyal antropoloji alanındaki doktorasını Harvard üniversitesinden 1972 yılında almıştır. Doktora eğitiminin ardından, Michelle Rosaldo da, eşi gibi, Stanford Üniversitesinde çalışmaya başlamıştır. Çift, İlingot’larla ilgili, daha geniş ve ileri araştırmalar yapmak amacıyla, 1974’te tekrar Filipinler’e İlingotların yaşadığı Luzon bölgesine geri dönmüşlerdir. Bu dönemde yapılan araştırmalar, Michelle Rosaldo tarafından “Knowledge and Passion” (Bilgi ve Tutku - 1980) adlı eserde kaleme dökülmüştür. Michelle Rosaldo 1981, yılında alan çalışması sırasında gerçekleşen bir kazadan ötürü trajik bir biçimde yaşamını yitirir. Michelle Rosaldo’nun ölümüyle kendi jenerasyonunun en parlak antropoloji kariyerlerinden biri yarıda kalmıştır. Ardından hatırası ve çalışmaları kocası Renato Rosaldo ve iki oğlu tarafından yaşatılmıştır.

Renato Rosaldo’nun Michelle Rosaldo ile birlikte 1967 - 69 ve 1974 yılları arasında İlingotlar üzerine gerçekleştirdiği çalışmaları antropologun antropolojisinin ilk dönem çalışmalarını oluşturmaktadır. Bu döneminin ardından gelen, tabir yerindeyse yeni dönemdeki antropolojik anlayışında birinci döneminden farklı algılayışlar, farklılıklar ve kopuşların varlığından söz edebilmemiz mümkündür. Rosaldo’nun araştırmalarında “ilk dönem antropolojisine” baktığımızda çalışmalarında, Renato Rosaldo İlingotlar kültürünün ayırt edici, onları diğer kültürlerden karakterize ettiği düşünülen, en önemli niteliklerinden biri olan kelle avcılığı; ediminin hem sosyal dolayısıyla yapısal bir analizini gerçekleştirirken, diğer yandan, hem de bu eylemin tarihsel boyutunu ele alarak incelemiştir. İlingotların, kelle avcılığı gelenekleri, kaybettikleri birinin, yakınlarının ardından yaşadıkları yoksunluk, tarifsiz elem ve kederi; komşu yerlerdeki, bölgelerdeki, insanların kellelerini almaları ve bunun ardından bunu kutlamaları ritüellerine dayanmaktadır. Rosaldo’nun belirttiğine göre kelle avcılığı, yaşlı bir İlingotlunun anlattığına göre, aynı zamanda, bir mübadele ilkesine dayalı olarak gelişen bir sistem görünümündeydi. Bir ölümle (bir kurbanla) sonuçlanan bir kelle avcılığı yakın akrabasının öldürülmesini, kellesinin alınmasını iptal ettiriyordu. Kelle avcılığı geleneği, 1974’te Ferdinand Marcos’un sıkıyönetim kurallarınca engelleninceye kadar yoğun bir biçimde Filipinler’in Luzon bölgesinde varlığını göstermiştir. Bu tarih diliminin ardından kelle avcılığının öfke indirme ve kederi giderme “fonksiyonunu artık evanjelist kiliseler katkıda bulunacaktır (Rosaldo, 2004: 151).

Bu incelemeleri “Ilongot Headhunting, 1883 - 1974: A Study in Society and History” (İlingot Kelle Avcılığı, 1883 - 1974: Bir Toplum ve Tarih

İncelemesi) eserinde yazıya dökmüştür⁶. Bu dönemi, kendisinin tabiriyle; soğuk ve mesafeli bir yazın ve İlingotlar'ın neden kelle avcılığı yaptığını tam olarak kavrayamadığı, hissedemediği bir araştırma ve algılama dönemi görünümündedir (Rosaldo, 2004: 150). Bu dönemde, İlingotları ve onların neden Kelle avcılığı yaptığı konusunda ancak bu durumu betimleme, tasvir etmek ve kendince çözümlenmeler yapma, anlamaya çalışma biçiminde gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Bu dönemde onları anlamadan kendi zihince fikir yürütmeye çalıştığını belirtir. Bu eser, Fay'ın (2001: 58) yorumuna bakılacak olursa; araştırmayı gerçekleştiren antropolog Rosaldo, bir kültürün üyelerinin, bilimsel analizin amaçları açısından özde aynı görülmeleri ilkelerinden hareketle İlingot kabilesinin teker teker üyelerinin davranışı değil tipik İlingot davranışının tanımını çerçevesinde incelemelerde bulunmuşlardır. Bu ve benzeri durumlarda bireysel farklılıkların ihmal edilmesi veya arka plana atılması gibi bir durum söz konusu olmaktadır. Bu durum o zamanki anlayışla, bilimin benzerliği arayıp vurguladığını bizlere göstermektedir. Herşeye rağmen, Rosaldo'nun bu eseri Antropoloji literatüründe hala önemli bir yer işgal etmektedir.

Rosaldo, kendi çalışmalarında ve bu eserde temelde klasik antropolojinin baskın kavrayışlarından biri olan "zamansız ilkel" (timeless primitive) kavramını ortadan kaldırmak istemiştir. Bütün halkların bir tarihleri olduğunu ve onların yaşamlarının ve eylemlerinin şüphesiz tarihi, geçmişi yansıttığını savunmuştur. Antropologların "düzgün" kitaplar ve tarihsel kayıtları, İlingot dağlarında bulamadıklarından dolayı sırf bu nedenle, bu hayatın orada hiç değişmediği anlamına gelmez. Ama antropologlar için gözde bir odak olarak Bireysel yaşam döngüsünün hiçbir zaman bir "değişmez, sabit yapı" (immutable structure) olarak tanımlanması uzun bir dönem etkisini sürdürmüştür. Ne ki, halkların yaşamı kuşaktan kuşağa sürekli değişir. Rosaldo'nun ortaya koyduğu bu eserde, bir klanın hikâyesini, kavgaları, evlilikleri, dışarılıklarla(yabancılarla) olan ilişkileri özenli bir şekilde kurmuştur. İlongot Kelle avcılığı antropoloji ve tarih ilişkisi bağlantısı çerçevesinde önemli bir çalışmadır. Çünkü Güneydoğu Asya'da, Filipinler'de şiddet toplulukları, kavgacı toplumlarıyla ya da akrabalığın genel alanıyla ilgili olanlar ilgilenen insanlar için, kitap, konuyla ilgili daha önce yayımlanan antropoloji kitaplarının, bazı hataları

⁶ Bu derleme eseri, Rosaldo'nun (2007/2008: 185) belirttiği üzere İlingotlar arasında yürüttüğü katımlı gözlem ve derinelemesine görüşme yöntemlerinden elde ettiği verilerin yanı sıra; yaşam öyküleri, sözlü tarih ve kolonyal ideolojilerin aracılık ettiği kabile halklarının algıları hakkında derinelemesine düşüncelerden oluşan bir dizi makaleler toplamıdır.

düzeltilmek için büyük bir girişimi temsil etmektedir. Bu yüzden kendi içinde, tarihsel bir değere sahiptir.

Rosaldo'nun yaşadıkları ve deneyimleri onun antropolojideki duruşunu ve teorisini farklılaştıracak bir konuma sürüklemiştir. Bu deneyimlemelerle birlikte İlingotlar'ın kelle avcılığı geleneklerine olan bakışı ve bu bakışın getirileri olan fikirleri, değerlendirmeleri tam olarak yerine oturmuştur. Bu deneyimlemeleri, tecrübeleri ile içinden çıktığı Anglo-Amerikan kültürü ile İlingotlar'ın kültürleri arasında çeşitli karşılaştırma ve değerlendirmelerde bulunarak 1984 yılında İlingotlar üzerine olan çalışmasına "Grief and Headhunter's Rage (Keder ve Kelle Avcısının Öfkesi)" adlı makalesinde geri dönüş yapmıştır. Kaleme aldığı ilgili makalesinde, Rosaldo, İlingot'lar üzerine antropolojik literatürde saygın bir yeri bulunan eserinde bu kültürle ilgili daha önce tam anlayamadıklarını, tam göremediklerini görünür kıldığını düşünmektedir. Bu bakışın değişimindeki en önemli değişimi sağlayan Rosaldo'nun yakınlarını kaybetmesi çerçevesinde gerçekleşen ölüm olayıdır. Rosaldo, önce kardeşini⁷ daha sonra da eşi ve çalışma arkadaşı olan Michelle Rosaldo'yu araştırma sahasında kaybetmiştir. Michelle Rosaldo'nun trajik bir şekilde ayağının kayıp düşmesi sonucunda gerçekleşen ölümü Rosaldo'nun yaşadıkları antropolojideki konumu farklılaştıran gelişimlerdir. Yaşadığı, bu tarifi kelimelere sığmayan olaylardan, yaşantılardan sonra Rosaldo ölümün kendi üzerinde bıraktığı, derin bir hüznün ve bu hüznün eşlik eden öfke duygularını yaşamıştır. Bu yaşantılar vesilesiyle zihnindeki İlingotların neden insanların kellelerini avlamak faaliyetine giriştikleriyle ilgili hala bulunan boşluk tamamlanmış gibi görünmektedir. Bu his ve duygulanımlar vesilesiyle, alan çalışması sırasındaki gözlemlerine ve kayıtlara geri dönerek, bunların üzerinden yeniden geçmeye çalışmıştır. Bu geri dönüş, üzerinde yeniden düşünme ve yorumlama dönemi artık Rosaldo'nun postmodern düşünce dönemeci çerçevesinde yer alan antropoloji faaliyetinde ve teorik konumlanmasındaki günümüze kadar gelen sürecinin miladını oluşturmuştur.

Rosaldo'nun ölümün yarattığı, kayıp, ıstırap yaşantı ve tecrübeleri onu derin bir meditasyona (derin düşünceye) itmiştir. Bu meditasyonun, sonunda ölümün anlamı hem bireysel hem de o bireyin içinden çıktığı kültür açısından algılanması, anlamı, değerlendirilmesi ve bu olgu ile başa çıkma stratejilerini ifade eden pratikler çerçevesinde kendi içinden çıktığı kültürel

⁷ Rosaldo, kardeşinin 27 yaşındaki ölümünün annesi ve babası üzerinde bıraktığı etkiyi İlingotlu bir adamın yedinci çocuğunun da ölümüyle birlikte kıyaslayarak ele almıştır. Aynı yoksunluğu, kederi ve öfkeyi bu insanların da yaşadıklarını belirtmiştir (Rosaldo, 2004: 152).

yapı ile bir antropolog olarak incelediği İlingotların kültürleri çerçevesinde ölümü ele alışlarını karşılaştırmalı olarak incelemeye çalışmıştır. Bu durumda da onların kelle avcılığını yaşadıkları hüznün ve bu hüznün belirler görüldüğü öfke sebebiyle bu eylemleri gerçekleştirdikleri fikrine varır. Rosaldo bu pratiğin onaylaması gibi bir şeyden bizlere söz etmez. Bizleri belirli konular çerçevesinde ön yargı ya da kalıp yargılara yönelmeden düşünüp tartışmamızı sağlama gayreti içerisinde. Rosaldo (2004: 154) eşinin ölümünden sonra sigorta şirketine gidip eşinin iş nedeniyle ölmediğinden masraflarını karşılayamayacaklarını söylemesi Rosaldo'da tarifsiz bir öfke bırakmış olsa da sigortacının kellesini alıp daha sonra bunu bir ritüelle ilgili içerisinde kutlamayı düşünmemeyi içinden çıktığı, şekillendiği kültürün özelliklerine bağlı olarak antropolojik bir bakış çerçevesinde değerlendirir. Anglo-Amerikan üst orta sınıftan gelen birinin ölüme ölümün verdiği keder ve öfkeye vereceği karşılığın bir İlingotlunun vereceğinden başkalık arz etmektedir.

Rosaldo (2004: 150-162) bahsedilen makalesinde, şu ana kadarki antropojinin ölümü ele alışını, duygudan, duygulanımlardan bağımsız olarak ele alındığını belirtir. Yaşantıların ve deneyimlerin bu çalışmalar içerisinde pek yer bulamadığından yakındır. Mevcut antropoloji çalışmaların büyük bir kısmında, ölüm kültürleri içerisinde ve arasında ritüeller çerçevesinde yapısal ve yapısal işlevci yaklaşımların hâkimiyeti altındaki boyutlarla ele alınmaktadır. Ölümü antropolojide bu şekilde ele alış Rosaldo tarafından eleştirilmiştir ve soğuk akademik metnin belirli bir konuyu ele alışındaki tutumunun olumsuzluklarının altını çizmiştir. Rosaldo, "Grief and a Headhunter's Rage" (Keder ve Bir Kelle Avcısının Öfkesi) makalesinde incelediği Kelle avcılığı geleneğiyle ünlenen İlingotlar üzerine olan çalışmalarının son olarak kendi deneyimleriyle anlamlandırılma sürecinin akademik yazına sunulan anlatısı niteliğindedir. Burada Rosaldo İlingotların kültürlerinin temel karakteristiği oluşturan kelle avcılığı duyguların gücü, duyguların etkisi, duyguların zorlaması çerçevesindeki anlamını antropoloji alanında incelemek çabası içindedir. Ona göre, bilme süreci, kendiliğin tamamını içerir (Rosaldo, 1993: 181) ve bir etnograf için Kavrayışın kaynağı olarak kendi duygularını da dikkate alma önemlidir (Rosaldo, 1993: 176). Bu şu demektir; antropoloji ve diğer insan bilimleri insan davranışlarının belirli formlarını canlandıran tutkuları tasvir eden, resmeden bir bakış açısıyla duyguların kültürel gücünü incelemelidir. Rosaldo antropolojinin klasik normlarına karşı bunun önemini vurgulamıştır. Rosaldo kültürel analizcilerin güç (force) kavramının kullanılmadığını yoğun betimleme, çokseslilik, çokanlamlılık, zenginlik, yapı gibi kavramların analizde kendilerine yer bulan kavramlar olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda, her kültürde ölüm

tecrübesinin verdiği hüznün ve öfke duygularının farklı görüngülerle kendini ifade ettiğini belirtir. Dolayısıyla kültürlerin birbirleriyle kıyaslanması ve bir öncelik, sonralık ilişkisinin kurulması bir sorunsal alanı teşkil eder. Öte yandan böyle bir durumda evrensellik iddiaları da problematik hale gelir. Her kültürün kendi değerleri ve yapılandırmaları çerçevesinde çeşitli kavramlar ve olgular kendine yer bulurlar. Rosaldo, bu sav çerçevesinde tartışmamızı istemekle, evrensel olarak tabir ettiğimiz değerlerin kültürel göreliliği üzerinde vurgularda bulunmaktadır. Bu çerçevesinde kültürlerin kendi değerleri çerçevesinde değerlendirmesi üzerinde durur. Böyle bir anlam çerçevesinde İlongotlar'ı “kana susamış vahşiler” olarak değerlendirmenin önüne geçilebilir.

Renato Rosaldo, kültürel ve etik görelilik çerçevesinde evrensellik ve görelilik arasında bir ayrıma gitmek istediğini belirtir. Etik bir pozisyon almak için, evrensel düşünmenin zorunlu olmadığını ifade eder. Bu doğrultuda göreceli yaklaşımın özgürleştirici olabileceğini düşünür. Bu şu demektir. “Bir şey düşünmekte özgürümdür. Çünkü bütün dünyayla yani her hayat formunun her dilin her kültürün bütün dünyasıyla bir uzlaşım, oyaşma içerisinde olmak beklenemez”. Rosaldo, diğer insanların yaptıkları, ettikleri, söyledikleri, düşündükleri tarafından, onların etik sistemleri tarafından meydan okunmak reddedilmek isteği içerisinde. Rosaldo bu tezini örneklendirmek, açıklamak için göstermek için, 1960'lı yılların sonunda, bir Filipinli tepelerde yaşayan kelle avcısı olan İlongotlar olarak adlandırılan bir, topluluk, içerisinde, yaşadığını, belirtir ve anlatısını, sürdürür⁸:

...., yıllarca onları anlamaya çalışmam dolayısıyla, Kelle avcılığının iyi bir fikir olduğunu mu düşünüyordum? Hayır, değil. Bundan dolayı Dehşet içerisinde miydim? Eskiden, bu olgu bana çok kötü rüyalar gördürüyordu, ama sonra bir şeyler oldu. Bir gün Manila'ya postamı almaya gittim ve askerlik görevi için çağrıldığımı öğrendim. Vietnam'daki savaşa karşıydım ve tabii ki bu haber beni heyecanlandırmadı. Yaşadığım İlongotlar'ın hanesine geri döndüğümde beni evlerinde ağırlayan kişilere ne olduğunu anlatım. Özellikle bu konu ile ilgili birileriyle konuşmaya ihtiyacım olduğundan ne olduğunu anlattım. Ama aynı zamanda alçak bir niyetim de vardı. Bu durumun belki

⁸ (<http://www.scu.edu/ethics/publications/ie/v11n1/relativism.html>, son erişim tarihi: 25.07.2016)

⁹ Manila, Filipinler'in başkenti ve Metro Manila bölgesinde bulunan belediyelerden biridir. Şehir ülkenin en büyük adası olan Luzon'da Manila Bay'ın doğu kıyısında bulunur

de benim hakkımda İlingotların daha iyi düşünmelerini sağlayacağını hayal ettim. Belki de onların benim insanları öldürmek için bir fırsatım olduğunu düşünebileceklerini ve bu harika bir şeydi. Geçeklikten bu kadar uzaklaşmış olamazdım. Askerlik görevinden bahsettim ve onlar “bu korkunç”. “Üzülme, Biz sana göz kulak olacağız, Onlar seni burada asla bulamayacaklar” dediler. “Bir dakika” dedim. Sizin adamlarınızın öldürme işinde olduğunu düşündüm” dedim. Başlangıçta onların, katliam gördükten sonra savaşı onaylamadıkları sonucuna varmıştım. Fakat onlarla biraz daha konuştuktan sonra onların, bizim çoğumuzun yamyamlık (cannibalism) ya da kelle avcılığından (headhunting) dehşete düşeceğimiz gibi modern savaşın varlığından dolayı dehşete düştüklerinin farkına vardım. Bu bir çeşit ahlaki korkuydu. Onlardan bu tepkiyi görmem sebebiyle, bu konunun peşini bırakmadım. Sonunda, onlar “ biz bir askerin kendi kardeşlerine bedenlerini satmak için emir verme yetkisine sahip olduğunu gördük” dediler. Onların demek istedikleri şeyin bir komutanın ateş hattın içine doğru hareket etmeleri için astlarına emir verebileceği olduğunu anladım. Bu durum onlara kesinlikle akıl almaz geliyordu. Onlar “bir kişinin diğerlerine hayatlarından vazgeçmelerini ve kendilerini hayatlarını kaybetme riski son derece yüksek olan yerlere yerleşmelerini nasıl söyleyebilirdi? Bu onların ahlaki eşiğiydi. Bu deneyim benim ahlaki kaidelerimi yerinden oynatmıştı. Şimdi kelle avcılığının iyi bir fikir olduğunu düşünmesem bile daha öncesinde sahip olduğum aynı dehşet tepkisine artık sahip değilim. Yaptığımız ve doğal olarak karşıladığımız bazı şeylerin diğer insanların nefretine ilham olabileceğinin farkına vardım.

Rosaldo (1993: 127–132), kendi yaklaşım çerçevesinde klasik antropolojik yazımını da yoğun olarak eleştirdiğini belirtmiştir. Antropolojik yazımın duygudan kişisellikten uzak nesnel kimlikleşmesi altındaki tam anlamıyla soğukluğu Rosaldo tarafından tartışma konusu yapılan sorunsallardandır. Edebiyata olan ilgisi belki de bir bakıma onun akademik yazım ile ilgili eleştirilerini de şekillendirmiştir. Ancak diğer yandan Rosaldo yazım şekil ve üslubunu fetişist bir karakterde şeyleştirdiği söylemek, belki de temelsiz bir iddia hüviyetini taşıyabilir. Bu savımızın dayanağı olarak onun Ruth Benedict, ile ilgili yaptığı değerlendirmelerine bakmamız gerekir. Buna göre; Ruth Benedict’in güçlü ve etkileyici dili, olmasının yanında alan

çalışmasına gereksinim duymaması bir anlamda masa başı antropoloji faaliyetleri retoriği ne kadar güçlü olursa olsun Benedict'in antropolojideki konumunu bir gölge gibi takip etmektedir. Bir yazın insanı olarak, Benedict antropoloji alanına katkıları; olumlu ve güçlü retoriğinin yanında, herhangi bir alan çalışması yapmadan mevcut metinlerden derleyip topladığı verilerden tertiplelediği bilgilerle anılır. Rosaldo'nun burada vurgusu hem alan çalışmasına dayalı bir antropoloji yapmak hem de yazına, anlatıya ve anlatılara gerekli önemi ve değeri vermek biçiminde özetlenebilecek bir durumu ve konumlanmayı ifade eder.

Alan çalışması sırasında ve sonrasında ortaya çıkan eserde antropolog merkezli bir bakışın ve bu bakışın meydana getirdiği merkezizetiğin problematikleri, negatifikleri, Rosaldo tarafından, dikkate alınır. Onun bu tutumu, alan çalışmasında ve antropoloji anlatısında antropoloğun incelediği kültür üzerinde bir monopol (tekel) ve iktidar kurmasının önüne geçme çabasıdır. Bu bağlamda, Rosaldo "Writing Culture" (Kültür Yazmak) metninde yer alan ilgili makalesinde bu temsil, iktidar ve bunun neticesinde elde edildiği varsayılan bilgi üzerine tartışmalarda bulunur. Rosaldo "Writing Culture" (Kültür Yazmak)'ın kendi yazısının bulunduğu bölümde, "From the Door of His Tent: The Fieldworker and the Inquisitor" (Onun Çadırının Kapısından: Alan Çalışmacısı ve Engizitör)'da, iki araştırma üzerinden antropolojide kurulan iktidar ve üretilen bilgi üzerinden konuyu tartışmaya açmaktadır. İki eser üzerinden, etnografin metinde kurmuş olduğu otoriteyi sorunsal haline getirmektedir. Bu eserlerden biri Fransız tarihçi, Emmanuel Le Roy Ladurie'nin "Montaillou" (1975) adlı eseridir. Bu eser ortaçağ Fransa'sındaki bir köyün engizisyon kayıtlarından yola çıkılarak oluşturulmuş bir metindir. Metin, engizisyon kayıtlarına dayanarak Fransız köyü Montaillou'nun tarihini yeniden inşa etmektedir. Eserde, belirli konuların ve bağlamların anakronik bir hale gelmektedir. Makalede ele alınan ikinci eser, Evans-Pritchard'ın *The Nuer (Nuerler)* çalışmasıdır. Rosaldo (1986) ,araştırmacı ve katılımcılar arasında simetrik olmayan güç ilişkilerini eleştiren yeni etnografyanın yansımalarından biri olarak Evans-Pritchard'ın araştırmacı olarak rolü üzerine düşünür bu bağlamda etnografin sorgulayıcı yaklaşımına dikkatini yoğunlaştırır. Ona göre; Pritchard'ın (1941) Nuerler eserini yazarken, araştırmanın fonunun temininde sömürge yönetimiyle bağ kurduğunu belirtmesi aslında iktidar ile etnografin oluşturduğu bilgi arasındaki ilinti üzerinde düşünmemize neden olmaktadır ve Pritchard, Nuer'ler üzerinde söz söyleme ve değerlendirme yetkisini kendine has bir özellik olarak vurgulayarak Nuerler ve etnografik yazın üzerindeki otoritesini bizlere yansıtmaktadır. Rosaldo'nun yaklaşımı çerçevesinde; Nuerlerle ilgili çalışmasının bizlere sunduğu bu kültürün

belirli, sınırlar dâhilinde, son derece homojen, tarihsel değişim ve dönüşümlerin uzağında değişmeden kalmış doğaya yakın insanlar olarak anlatılmasıydı. Hâlbuki sömürge yönetimi ve Nuerler arasında eserin oluşturulduğu tarihte birtakım gerginliklerin mevcudiyeti tarihsel kayıtlarda kendine yer bulmuştur. Rosaldo, bu bağlamda, araştırmacının araştırmalarını gerçekleştirdikleri siyasal bağlamı dikkate almayışlarının, etnografik yetkenin oluşturulmasında etken olduğu sonucuna varmaktadır¹⁰. Her iki eserde de incelenen kültürün üyeleri olan insanların yokluğu bir mevcudiyet olarak sunulmuştur bu da kurulan otoritenin boyutlarını bizlere tüm açıklığıyla göstermektedir (Rosaldo, 1986: 77-98).

“Kültür ve Hakikat” eserinde yer alan ilgili makalesinde Rosaldo (1993: 69), antropolojide mevcut olan durumlardan biri olarak “emperyalist nostalji”den¹¹ bahseder. Antropolojide emparyalist nostaljinin bir paradoks etrafında döndüğünü belirtir. Birilerini öldüren birinin daha sonra kurbanına yaslanması bu paradoksun tam olarak içeriğidir. Rosaldo'nun bu tanımı Derrida'nın Levi Strauss ve antropolojinin konumu hakkındaki fikirlerini çağrıştırmaktadır. Derrida'ya göre, Levi Strauss özelinde antropoloji alanında görülen masumiyete ve geçmişe özleme yani nostaljinin altında belirli şeyler yatmaktadır. Derrida bunun Batı'nın etnik merkezçiliğini gizlemek pahasına liberal ve etnik merkezçilik karşıtı insancı maskeleri takmış olmak olarak açıklar. Nihayetinde Derrida'nın ifadesiyle “antropolojide masumiyetin ya da geçmişe özlem duymanın asla yeri yoktur” (akt. Sarup, 2004: 63-64).

Renato Rosaldo'nun antropolojisi kapsamında son dönem küreselleşme odaklı çalışmalarının belirli ve önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Gerek “Kültür ve Hakikat” eserinde gerekse J. Xavier ile birlikte editör olarak ne imza attığı “Küreselleşmenin Antropolojisi” eserinde Rosaldo, “Chicano” hareketine dâhil olması ve çok kültürlülük tartışmalarına dalması nedeniyle antropoloji alanındaki çalışmalarını, küreselleşme alanıyla da doğrudan bağ kurarak sürdürmüştür (2003: 1-35). Bu bağlamda küreselleşme ile birlikte dünyanın her noktasında yoğun bir karşılıklı bağlılığın olduğunu yazarlar. Hareket dolu bir dünya, karışım, iletişimler, bağlantılar, sürekli kültürel etkileşim ve değiş tokuş tanımlamaları, küreselleşmenin görünümünü

¹⁰ Free (1991), etkili eleştirel değerlendirmesi çerçevesinde, Rosaldo'nun Evans-Pritchard'ın Nuer'ler çalışmasını sadece kolonyal hegemonyanın bir ürünü olarak görme ve Evans-Pritchard'ı politik pozisyonu olarak kolonyal karakter olarak stereotipleştirmesine değinerek onun kolonyal dünya içerisinde politik ayrımları ve Evans-Pritchard'ın konumunu göz ardı ettiğini ve ilgili eseri ayrıntılarıyla incelemeyeceğini belirtir.

¹¹ Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Rosaldo, R. “Imperialist Nostalgia” içinde Culture and Truth (1993).

özetlemeye çalışan kavramlardır. Bu resim, birbirine bağlı bir dünyanın yükselişini savlamaktadır. Bu dönem aynı zamanda, inkar edilemez bir biçimde batı stili ve markalarıyla kendini gösteren kıyafet, yiyecek, müzikten mimari, film, televizyona kadar küresel standardizasyona sahip kültürel malların ve Coca-Cola, Mc.Donalds, Calvin Klein, Microsoft, Levi's, Nike gibi markaların küresel akış içerisinde olduğu bir dünyadır. Çeşitli kitle tüketim nesnelere ve markalarının gezegen boyunca insanlar ve kültürler arasında karşılaşması ile kitle tüketiminin daha yoğun ve artan bir biçimde geliştiği görülür. Her ne kadar insanların ve kültürlerin bağlantısının ve etkileşiminin yoğun olduğu bir zaman dilimiye de bu dönem küresel standartlı kültürel malların tesis edildiği, tek bir kültürün, homojen bir kültürün gezegen boyunca etkisini sürdürdüğü bir zamandır. Küreselleşme kültürün belirli bir yerle ve mekânla ilintili olamayacak kadar sürekli akışını ve hareketliliğini, göçmenliği, belirli bir yerde sabit olarak konumlanmama trafiğini ifade eder. Küreselleşme, radikal bir şekilde kültürü “ait olduğu” yerinden ayırmış, onu mekânından çekmiştir. Küreselleşmenin akışkanlığının en önemli görüngülerinden biri olan, sürekli hareketlilik halindeki göçebe insanların varlığının sonucunda, çevreden merkeze gelen insanların mevcudiyeti ve bu göçebelerin uygun ulusal özneler haline dönememe, gelememe durumlarıyla birlikte monolitik ulusal topluluğu inşa edememe gibi bir sonuç ortaya çıkmıştır. Böyle bir konumda batı, çeşitliliğin ve kimi zaman birbiriyle mukayese edilemeyecek kültürlerin evi haline gelmiştir. Bunun sonucunda da batı, olağanüstü kültürel heterojenliğin mevzilenmesi doğrultusunda bir gelişim göstermiştir. Ulusal homojen kimliklerin yerini heterojen, çoğul, sınırları belirsiz nihayetinde melez (hybrid) olarak tabir edebileceğimiz kimlikler varlıklarını baskın bir biçimde ilan etmişlerdir. Rosaldo, Xavier ile birlikte küreselleşen dünyanın kültürel alanını yer değiştiren, yerinden edilen bir alan olarak kavramıştır. Ernesto Laclau (1990)'dan ödünç aldıkları “dislokasyon” (dislocation)¹², onlara küreselleşmenin kültürel alanıyla ilintili ipuçları vermiştir. Onlar, Bu terimi merkezde konumlanmış yapıların yerinden çıkması, yerinden edilmesine göndermede bulunarak kullanmışlardır. Bu durum, yerinden edilen merkezin yerini çokluğun başka merkezi tarafından doldurulması, ilave edilmesi eklemesidir.

Rosaldo, küreselleşme araştırmaları bağlamında odaklandığı alanlardan biri de, Latin Amerikalılar ve bu bağlamda “kültürel vatandaşlık” kavramı ile ilgili olan çalışmalarıdır. Latin kökenlilerin yani Latin Amerikalıların Birleşik Devletlerdeki varlığı, mevcudiyeti Birleşik devletlerin İngilizce

¹² Bu terim yer değiştirme, yerinden oynatma, kayma, kaydırma anlamları ile birlikte düşünüldüğü değerlendirilmelidir.

konuşan ve sadece Anglo mirasıyla ilişkili tek tebaalı, tek öznel vatandaşlık nosyonuna bir meydan okuyuştur. Diğer grupların yanında Latinler bir sınırları çizilmiş bir bölge içinde yaşayan insanların bir dil konuştuğu ve bir kültüre sahip oluşmak zorunda olduğu Birleşik Devletler nosyonunu çürütmekte, geçersiz hale getirmektedirler. Diğer taraftan “Neden Latin Amerikalılar, iki dilli insanlar olarak hem İngilizce’yi hem de İspanyolca’yı akıcı konuşuyor?” ve “Neden Latinler Anglo grupları tehdit ediyor?”. Bu soruların cevabı Rosaldo’ya göre, Birleşik devletlerdeki Latinlerin tamamen dışlanmasını ve marjinalizasyonu içeren algı ve duygudur. Bununla birlikte, Latinlerin sahip çıktıkları mekânı ve toplumun tam üyesi olma haklarını göz önünde bulundurmamak gerekmektedir. Rosaldo Latin Amerikalıların bu sürecine kültürel vatandaşlık demektir.

Rosaldo’nun iddiasına göre, Birleşik Devletlerdeki kültürel vatandaşlık bir görünen paradoks üzerine uzanmaktadır. Bu, bir bireyin kültürel farklılığını vurgulamayı ve birinci sınıf yurttaş olma hakkını ihtiva eder. Farklılığı bir damga olarak konumlandırmanın ya da aşağıda olmanın işareti olan hâkim ideolojiyi kabul etmekten daha çok, Kültürel vatandaşlık eşitsiz insanların bağlamında bile onların farklı miraslara sahip olma hakkının bulunduğunu beyan eder. Kültürel terimi onur, saygı, güven gibi insan değeri duygusunu ifade eden özel nosyonlara göndermede bulunur. Başka bir deyişle, kültürel öznel insanların sahip olduğu durumlara ilişkin öznel değerlendirmelere göndermede bulunur. Bir grubun dışındaki birisi, örneğin bir kişinin saygıdeğer olup olmadığını yargılayacak aletleri, araçları yoktur. Ne de olsa bir şeyin saygı olarak sayılmasının tanımlanması bir gruptan ya da bir bireyden diğerine çeşitlilik gösterebilir. Rosaldo bu doğrultuda, insanların oldukça sık saygı olarak saydıkları şeyler gibi konuları telaffuz ettiklerini bulduğunu söyler. Rosaldo’nun ince yaklaşımıyla, vatandaşlık; sadece yasal tanımlamaları ya da belgeleri (sahip olunan ya da olunmayan) içermez, aynı zamanda birinci sınıfa karşı ikinci sınıf vatandaşlık gibi derece konularında kabulü ve sıradan dil kalıplarının içinde bildiğimiz tanıdığımız vatandaşlığın ekstra yasal (bölgesel) öğelerini de içermektedir. Demokrasi, ikinci sınıf vatandaşlığı asgariye indirmek ister ve herkes için birinci sınıf vatandaşlığı şiddetle talep eder. Böyle bir nosyon vatandaşlığın hem vatandaşların devletle olan ilişkilerinde ve hem de diğer vatandaşlar arasındaki ilişkilerini komşuluklar, okullar, hastaneler, işyerleri ya da gönüllü birlikler içinde olsun onaylar, teyit eder. Vatandaşlığın bu soruları aitlik duygusunu, bir sese sahip olması ve duyulur olmayı içerir¹³.

¹³ (<http://hemi.nyu.edu/hemi/en/academic-texts/item/681-cultural-citizenship>, son erişim tarihi: 29.05.2015)

Buraya kadar yaptığımız tartışmaların ışığı altında, Renato Rosaldo, M.Shelly Rosaldo'nun kaybının ardından kabaca 80'lerden itibaren yeni bir etnografik yazın üzerine odaklandığını görürüz. Bu etnografik yazın değişiminin nihai noktası olarak *The Day of Shelly's Death: The Poetry and Ethnography of Grief* (2013), adlı eserinde "antropoesia" olarak bilinen uzun zamandan beri antropoloji ve şiir arasında kurduğu bağları ortaya koymuştur. Bu eserde; antropoesia'nın bir koleksiyonu olarak etnografya dilini şiir ile harmanlayan şiirleri yayınladığını belirtir. Rosaldo; yoğun eleştirel yönelttiği klasik etnografyanın 'soğuk' ve 'mesafeli' olarak değerlendirdiği yaklaşımına karşı;duyan,hislenen öznenin deneyimlerini merkeze aldığını belirtir (Rosaldo, 1993). O, küçük detaylara odaklanarak insanların ifadelerinin açıklamasını odaklandığını belirtir. Bu doğrultuda kokular, duygular, nesnelere ve kelimeler onun etnograf isinde önemli yerleri işgal ederler. Onun, belleğinin ve alan günlüğünün birbirini tamamladığını düşünmesi, antropolojik yazına dair farklı bir bakış açısına sahip olduğunu ortaya koyar (Rosaldo, 1993). Duygulara ve duygulanımlara verdiği bu önem onun epistemolojisi çerçevesinde Batı düşüncesinde Kartezyen felsefesi dolayısıyla kökleşmiş "Düşünüyorum öyleyse varım" savını "hissediyorum öyleyse düşünüyorum" a dönüşür (Behar, 2012: 208). Hislerin önemi doğrultusunda Behar'ın (2012: 207) aktardıkları çerçevesinde Rosaldo; "kalplerimiz buz kesilirse, etnografilerimiz uykuda olur tıpkı dünyadan ilişkisi kesilmiş, uyandırılmak için sihirli bir öpücük bekleyen "Sleeping Beauty" (Uyuyan Güzel) gibi anlayışına sahiptir. Renato'nun klasik etnografiye yönelttiği eleştiriler çerçevesinde hislere, duygulanımlara ve dolayısıyla öznel deneyimlemelere dayalı yeni bir görüş açısı ve yeni bir etnografik yazın pratiği önerdiği açıktır. Ne ki, "blurred genres" (bulanık tarzlar) (Geertzi, 2007: 31) anlayışı çerçevesinde antropolojinin bir edebiyat mı? Yoksa bir bilim mi? olduğu sorunsalı önem taşımaktadır. Bunun ötesinde, zihnimizde şöyle bir soru da uyanabilir: Antropolojinin bir bilim olduğu savunusu ve iddiasındaysak; bilim olmanın en önemli gerekliliği olarak karşımızda duran nesnellik sadece öznel deneyimlerin aktarılması ve yorumlanması çerçevesinde ve kurulan duygudaşlık çerçevesinde sağlanabilecek midir? Öte yandan, iktidar nosyonunu sorgulamamız ve eleştirel bir perspektif geliştirmemiz için kendi deneyimlerimiz ve hislerimiz dışında farklı bakış açılarına da ihtiyacımız var gibi görünmektedir. Bütün deneyimlerimiz, algılarımız, duygularımız, duygulanımlarımız ve bunları yorumlamamız elbette önemlidir ama bu yöntem özellikle mikroya ve özneye odaklanma ve daha geniş bağlamı yani yapı dediğimiz şeyi kaçırmamıza da neden olabilir. Ayrıca bu öznel yorumlamalar iktidar dediğimiz yapıyı ontolojik, epistemolojik ve metodolojik düzlemde yeniden ve yeniden üretebilme potansiyeline de sahip olabilirler. Toparlarsak;

etnografik bilginin bilimselliğini önemsiyorsak etik ve emik yaklaşımları birer karşıtlık olarak kurmaktan daha çok her ikisine de eşit mesafede durarak düşünümsel ve eleştirel bir yaklaşım geliştirmemiz önem arz etmektedir.

Değerlendirme

Sonuç olarak, Türkiye’de hâlâ hak ettiği yeri, desteği bulamamış ve çoğu temel kaynağın çevirisinin de olmadığı antropoloji disiplini açısından Rosaldo antropolojisini tanımak önemli görünmektedir. Dünya konjonktüründeki değişimler ve farklılaşmalar diğer sosyal bilimleri etkilediği gibi antropolojide de yaklaşım farklılıkları yaratmıştır. Dünya problemlerine duyarlı bir sosyal bilim için ontolojik ve epistemolojik tartışmaların yapılması bir gerekliliktir. Aksi takdirde düşünümsellik ve özdüşünümsellikten uzak hâkim politik düzenlerin bir yeniden üretimi olan güdümlü bilim ve/veya bilimlerle karşılaşırız. Postmodernite, Bauman’ın etkili ifadesiyle; modernitenin öz düşünümselliğidir. Yani bu bağlamda düşünüldüğünde; postmodernite, modernitenin kendi başarısızlıklarının, getirilerinin ve sonuçlarının yeniden üzerinden geçilerek düşünülmesi, gözden geçirilmesi homojenlik ve monolitenin yerinin, farklılık ve çokluğun, çoğunluğun; kesinlik, belirlilik, ön görülebilirliğin yerinin ise bulanıklık, belirsizlik ve her şeyin olabileceğine bıraktığı bir durumu ifade etmektedir. (Bauman, 1996: 143). Postmodern antropoloji ve Renato Rosaldo’nun antropoloji disiplini sundukları katkılar da sanki bu izlek üzerinde ilerlemiştir. Rosaldo duyguların ve deneyimlerin antropolojik bilgi üretmedeki önemi kavramıştır ve çalışmalarına bu çerçevede sürdürmüştür. Yerelin bilgisine ulaşmak için, antropologun yorumlarının yanı sıra yereli oluşturan kimselerin de kendi yorumlarıyla doğrudan katılmaları değerlidir ve bu etnografik kayıt açısından önemli bir konumdadır. Bu bağlamda incelenen kültürle ilgili, o kültürün anlamları ve söylemleri bağlamında değerlendirme benimsenmektedir. Batının ürettiği antropolojik bilginin nesnellığı ve yansızlığı meselesi, Rosaldo’nun yaklaşımında sorgulanan temel olgulardan birini oluşturur. Bu durumun politik niteliği tartışmalarda yerini bulur. Bunun önüne geçmek için araştırmacı açısından, düşünümsellik önemli bir çabaymış gibi görünmektedir. Rosaldo, aynı zamanda araştırmacının alan dışındaki ve alandaki deneyimlerinin ortaya konulmasının, incelenen kültürü betimleyen öğeler ve kültürün üyelerinin söylemleri, kadar anlamlı olduğunu savunmuştur. Bir başka deyişle Rosaldo araştırmacı deneyimiyle antropolojik yazın arasında bir bağ kurmuştur. Bu düşünce, düşünümsel antropoloji ve özdüşünüme önem veren bir yaklaşımdır. Elbette nesnellik ve iktidar nosyonunun yeniden üretimi ve

antropolojinin bir bilim mi? Yoksa edebiyat gibi bir yayın faaliyeti olduğu sorularını kendimize sorarak ve tartışarak Rosaldo'nun yaklaşımının kritiğini gerçekleştirmemiz bu düşünömselliğe koyacağımız katkılardır. Antropologun sunduğu katkılardan çıkan en önemli şeyin araştırmacı açasından etnografik araştırmaların eleştirelliği açasından sorunsallaştırılan meseleler ve farklı olanaklar üzerine kafa yorma olduğunu ve bunun da Türkiye'deki antropoloji çalışmalarına ve tartışmalarına dinamiklik kazandıracadı kanaatindeyim. Böyle bir canlanma, belki de sosyal bilimlerin içinde bulunduğu epistemolojik, ontolojik ve metodolojik kriz ortamından çıkabilmek için pek çok ipuçları sunabilir.

KAYNAKÇA

Basılı Kaynaklar

- Abu-Lughod, L. (1991) "Writing Against Culture" içinde Fox (ed.) *Recapturing Anthropology, Working in the Present*, School of American Research Press, Santa Fe, New Mexico.
- Akay, A. (2005). *Postmodernizm*, L&M Yayınları, İstanbul.
- Altuntek, S. (2009). "Yerli"nin Bakışı, *Etnografya: Kuram Ve Yöntem*, Ütopya Yayınları, Ankara.
- Baudrillard, J. (2014). *Simulackrlar ve Simulasyon*, O. Adanır (çev.), Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Bauman, Z. (1996). *Yasa Koyucular ve Yorumcular*, K. Atakay (çev.), Metis Yayınları, İstanbul.
- Behar, R. (2012). What Renato Gave Us, *Aztlán: A Journal Of Chicano Studies* 37(1): 205-211.
- Best, S. ve Kellner, D. (1998). *Postmodern Teori, Eleştirel Soruştırmalar*, M. Küçük (çev.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Black, C.E. (1986) *Çağdaşlaşmanın İtici Güçleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Clifford, J. ve Marcus, G. E. (ed.) (1986). *Writing Culture: The Poetics and Politics of Ethnography*, University of California Press, USA.
- Çiğdem, A. (2000). *Bir İmkân Olarak Modernite*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Derrida, J. (1999) *Différance*, Ö. Sözer (çev.), *Toplumbilim* 10.
- Derrida, J. (2010) *Gramatoloji*, İ. Birkan (çev.), Bilgesu Ankara.
- Direk, Z. (ed.) (2004) *Çağdaş Fransız Düşüncesi*, Epos Yayınları, Ankara.
- Eagleton, T. (2004) *Kuramdan Sonra*, U.Abacı (çev.), Literatür Yayınları, İstanbul.

- Eagleton, T. (2015). *Postmodernizm Yanılsamaları*, M Küçük (çev.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Eriksen, T. H ve Nielsen, F. S. (2010). *Antropoloji Tarihi*, A.Bora (çev.) İletişim Yayınları, İstanbul.
- Fay, B. (2001). *Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi: Çok Kültürlü Bir Yaklaşım*, İ. Türkmen (çev.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Featherstone, M. (2005). *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü*, Çev: Mehmet Küçük, İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Free,T.(1991) The Politics And Philosophical Genealogy Of Evans-Pritchard's *The Nuer*, *Jaso* 22/1: 19-39.
- Foucault, M. (2005) *Özne Ve İktidar*, I. Ergüden ve O. Akınhay (çev.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Foucault, M. (2007). *İktidarın Gözü*, I. Ergüden (çev.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Foucault, M. (2015a). *Cinselliğin Tarihi*, H. Tanrıöver (çev.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Foucault, M. (2015b). *Deliliğin Tarihi*, M. A. Kılıçbay (çev.), İmge Yayınları, Ankara.
- Foucault, M. (2015c). *Hapishanenin Doğuşu*, M. A. Kılıçbay (çev.), İmge Yayınları, Ankara.
- Geertz, C. (2007). *Yerel Bilgi*, K.Emiroğlu (çev.), Dost Kitabevi, Ankara.
- Giddens, A. (2010). *Modernliğin Sonuçları*, E. Kuşdil (çev.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Haferkamp, H. ve Smelser, N. J. (1992). *Social Change And Modernity*, University Of California Press. Berkeley, Los Angeles.
- Huyssen, A. (2000). *Postmodernin Haritasını Yapmak*, M. Küçük (çev.), Modernite versus Postmodernite, M. Küçük (der.), Vadi Yayınları, Ankara: 207-235.
- Liotard, J. (1992). *Postmodern Durum*, A.Çiğdem (çev.), Ara Yayınları, İstanbul.
- Özbudun, S., Şafak, B. ve Altuntek S. (2007). *Antropoloji: Kuramlar / Kuramcılar*, Dipnot Yayınları, Ankara.
- Quintais, L. (2007/2008). "Entrevista" içinde: *Antropologia Portuguesa* 24/25: 185-188
- Rosaldo, R. (1986). "From the Door of His Tent: The Fieldworker and the Inquisitor" içinde: *Writing Culture*, University Of California Press, California.
- Rosaldo, R. (1993). *Culture & Truth: The Remaking Of Social Analysis*, Beacon Press, Boston.

Rosaldo, R. ve Ina, J. X. (Ed.) (2002). *The Antropology Of Globalization , A Reader*, Blackwell Publishing Ltd.

Rosaldo, R. (2004). “Grief And A Headhunter’s Rage” içinde: *Violence in War And Peace*, N. S. Hughes ve P. Bourgois (ed.), Blackwell Publishing Ltd.

Sarup, M. (2004). *Post-Yapısalcılık Ve Postmodernizm*, A.Güçlü (çev.), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Elektronik Kaynaklar

<http://as.nyu.edu/object/RenatoRosaldo.html> (son erişim tarihi: 23.05.2014).

http://www.haverford.edu/engl/engl277b/Contexts/how_to_read.html (son erişim tarihi: 15.04.2014).

http://www.stanford.edu/group/howiwrite/Transcripts/Rosaldo_transcript.html (son erişim tarihi: 26.05.2014).

Elektronik Makaleler

Rosaldo, R. (12 Kasım 2015) “Of Headhunters and Soldiers: Separating Cultural and Ethical Relativism” <http://www.scu.edu/ethics/publications/iie/v11n1/relativism.html> (son erişim tarihi: 25.07.2016).

Rosaldo, R. “Cultural Citizenship” <http://hemi.nyu.edu/hemi/en/academic-texts/item/681-cultural-citizenship> (son erişim tarihi: 29.05.2015).